

ZOR ZAMANLARLA MÜCADELEDE ULUSAL MESLEKİ YETKİNLİK

Doç. Dr. Özlem Nazan ERDOĞAN

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7354-29-5

Kitap Adı

Zor Zamanlarla Mücadelede Ulusal Mesleki Yetkinlik

Yazar

Doç. Dr. Özlem Nazan ERDOĞAN

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

MED072000

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

Dijital dünyanın kapısını açan COVID-19 pandemisi; küreselleşmeyi, ekonomik sistemleri ve katı yönetsel yaklaşımları sorguladığımız dramatik bir sürecin başlangıcına neden olmuştur. Yaklaşık olarak her 10 yılda bir gerçekleşen salgınların, toplumları ne kadar sarstığını ve kalıcı değişikliklere neden olduğunu tarihin sayfalarından izledik. Ancak ölüm olgusunun bir gerçek olarak hayatımızın ortasına yerleşmesinin anlamını sarsıcı bir biçimde kavradık ve biz de yeni tarihi yazıyoruz. Başlangıçta nasıl yöneteceğimizi bilmediğimiz can alıcı bu durum artık hepimizi, sevdiklerimizi, ailemizi, hayatlarımızı, mesleğimizi, alışkanlıklarımızı, bugünümüzü ve geleceğimizi etkilemektedir, tıpkı o metinlerde okuyup acaba neler yaşamışlardı diye merak ettiğimiz tüm o zorluklarla beraber...

Bu kitabı yazmamda beni teşvik eden en önemli unsur; pandemi sürecinde bizzat yaşadığım sıkıntılar temelinde gündeme gelen “mesleki yetkinlik” konusunu sıklıkla düşünmek, bu konuyu meslek örgütümüzün belirlediği “Temel Ulusal Yetkinlikler” çerçevesinde ele almak ve beklenmedik durumlarla etkin bir şekilde baş etmek üzere mesleğimizin nasıl daha güçlü olacağını tartışmaya açmaktır. Türkiye’nin tüm illeri arasında en fazla insanı ve en fazla sorunu barındıran İstanbul’a özgü bazı alt başlıkları da kaçınılmaz olarak salgınla ele almaya karar verdim. Çünkü bu konuların da önümüzdeki günlerde daha fazla önem kazanacağını ve bizleri zor zamanların beklediğini düşünmekteyim: Deprem, Kent yoksulluğu ve Göç. Umarım bu kitap okuyuculara ve meslektaşlarıma hizmet sağladıkları toplum içindeki yerlerini, yaşantılarımızı şekillendiren etkenler ışığında sorgulama isteği ve vizyonu katar.

Bu kitabı öncelikle, fedakarlıkları ve koşulsuz sevgileri için aileme, Cerrahpaşa Üniversitesinde özveri ile çalışırken fikirleri ile kitabımın içeriği hakkında değerli önerilerde bulunan eşim Prof. Dr. M. Sarper Erdoğan'a, pandemi sürecinde gözümün önünde hızla büyüyen kızım Doğa Erdoğan'a, ayrıca zor zamanlarda mesleğini sabırla ve özveriyle yapan meslektaşlarım ile eczacı olarak yetişmemde emeği geçen tüm hocalarıma armağan ediyorum. Pandemi nedeniyle hayatını kaybeden sağlık çalışanlarını rahmetle ve şükranla anıyorum.

Özlem Nazan ERDOĞAN
17 Temmuz, 2020
İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Doç. Dr. Özlem Nazan Erdoğan, Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden, 1992 yılında mezun oldu. Aynı üniversiteden “Eczacılık İşletmeciliği ve Mevzuatı” alanından, 1997 yılında yüksek lisans derecesini, 2001 yılında doktora derecesini aldı. Doktora çalışmalarına devam ederken, Köln Üniversitesi tarafından yürütülen bir projenin saha araştırmacısı olarak Almanya'ya davet edildi. Bu davetle 1998-1999 arasında, hekimlerin reçeteleme alışkanlıkları üzerine önemli araştırma bulgularının elde edilmesine katkıda bulundu. West Virginia Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi'nin davetlisi olarak 2002 yılında, klinik eczacılık bölümünde 8 ay ziyaretçi bursiyer olarak doktora sonrası araştırmalar yaptı.

2002-2014 Ağustos tarihleri arasında Kocaeli Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışan yazar, burada akademik çalışmalarının yanı sıra bölüm başkanlığı, yönetim kurulu üyeliği, disiplin kurulu üyeliği, yüksekokul kurulu üyeliği gibi idari görevler yürüttü. Kasım 2012 tarihinde “Sağlık Kurumları Yönetimi”nden doçent ünvanı aldı. Ağustos 2013 tarihinde, Yüksek Öğretim Kurumu bursuyla, Amerika Birleşik Devletleri West Virginia Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Merkezi'nde bir ay süreyle misafir öğretim üyesi olarak araştırmalarda bulundu.

Eylül 2014 tarihinde İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Eczacılık İşletmeciliği Anabilim Dalında doçent kadrosunda çalışmaya başladı. Halen aynı görevde bulunan yazar, Eczacılık Fakültesi'nin Türkçe ve İngilizce programlarında; Eczacılık İşletmeciliği, Mevzuat, Deontoloji, Sosyal Eczacılık ve Dijital Sağlık konularında dersler vermektedir.

1970 doğumlu olan yazar, evli ve 1 çocukludur.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Yazar Hakkında	v
GİRİŞ.....	1
Bir Meslek Olarak Eczacılık	1
1. BÖLÜM	
SAĞLIK HİZMETLERİ.....	5
1.1. Sağlığın Temel Belirleyicileri	7
2. BÖLÜM	
TARİHTE PANDEMİLER, COVID 19 PANDEMİSİ.....	9
2.1. Tarihte Pandemiler	8
2.2. COVID-19 Pandemisi.....	11
3. BÖLÜM	
YÖNETSEL BECERİLER	15
3.1. Temel Kavramlar	15
3.2. Sağlık İşletmelerinde Kriz Yönetimi.....	21
3.3. Sağlık İşletmelerinde Stres Yönetimi	23
3.4. Sağlık İşletmelerinde Afet Yönetimi.....	24

4. BÖLÜM**ULUSAL MESLEKİ YETKİNLİK VE BİR SAHA ARAŞTIRMASI...35**

4.1. Türk Eczacıları Temel Ulusal Yetkinlik Çerçevesi	35
4.2. Serbest Eczacıların Ulusal Mesleki Yetkinlik Hakkındaki Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma	44
4.2.1. Araştırmanın Amacı.....	44
4.2.2. Araç ve Yöntem.....	44
4.2.3. Etik ve Resmi İzinler.....	45
4.2.4. Sınırlılıklar.....	45
4.2.5. İstatistik Analiz	46
4.2.6. Bulgular ve Tartışma	46
4.2.7. Sonuç.....	105

5. BÖLÜM**DEPREM, KENT YOKSULLUĞU VE GÖÇ107**

5.1. Deprem.....	107
5.2. Kent Yoksulluğu	109
5.3. Göç	111

6. BÖLÜM**SONSÖZÜ PANDEMİ SÖYLER115****KAYNAKLAR.....117****OKUMA ÖNERİLERİ.....123**

Ek 1: COVID 19- Kılavuz Özetleri	123
Ek 2: FIP Sağlık Danışmanlığı, COVID-19: Eczacılar ve Eczane İşgücü İçin Kılavuz.....	135
Ek 3: Serbest Eczaneler Tarafından Alınması Gereken Pandemi Tedbirleri, TİTCK, Mart 2020	167

damlacıklar yoluyla bulaşabileceğini hatırlatmakta yarar vardır. Bu durumun seyahat esnasında gerçekleşme olasılığı yüksektir.

Dolayısıyla ateş ve öksürük şikayetleri olan hastalara yolculuk etmemeleri yönünde tavsiye verilmelidir.

Bazı ülkeler, daha ileri değerlendirme ve tedavi için semptomatik yolcuların erken tespiti amacıyla seyahatleri kısıtlamak veya yolcuları taramak için önlemler almakta ve böylece uluslararası trafikle etkileşimi en aza indirirken, hastalığın başka ülkelere taşınmasını önlemektedir.

Önem için tarama şunları içerir: Belirtilerin/semptomların kontrol edilmesi (38°C'nin üzerindeki ateş, öksürük); etkilenen bölgelerden gelen solunum yolu enfeksiyonu semptomları olan yolcularla görüşme; semptomatik yolcuların daha ileri tıbbi muayeneye yönlendirilmesi ve ardından SARS-CoV-2 testi ve teyit edilen vakaların izolasyon ve tedavi altında tutulması. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Hastaların inkübasyon döneminde olabileceği, hastalığın erken dönemlerinde belirgin semptomlar göstermeyebileceği ve antipireptikler ile ateşin gizlenebileceği göz önüne alındığında, giriş veya çıkışta ateş ölçümü yapmak virüsün uluslararası yayılmasını durdurmanın yegâne etkili yolu değildir. Ayrıca, bu tür az fayda sağlayabilecek önlemler için önemli yatırımlar gerektirir. Yolculuk edeceklere önleme tavsiyeleri sağlamak ve varışlarında sağlık beyanlarını, uygun bir risk değerlendirmesi ve gelen yolcular için olası bir temas takibi sağlamak için yolcuların iletişim bilgileriyle birlikte toplamak daha etkili bir yoldur.

Kaynakça

- American Pharmacists' Association. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em APHA Urges Insurers, PBMs to Immediately Remove Barriers on Prescription Drug Refills for Coronavirus Preparedness: <https://www.pnnewsire.com/news-releases/apha-urges-insurers-pbms-to-immediately-remove-barriers-on-prescription-drug-refills-for-coronavirus-preparedness-301022567.html>
- Associação Nacional das Farmácias de Portugal. (2020). *Portuguese community pharmacies: Preventive and security good practices for COVID-19*. Lisbon: ANF.
- Australian Government, Department of Health. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em Serious Shortage Medicine Substitution Notices: <https://www.tga.gov.au/serious-shortage-medicine-substitution-notices>
- Australian Government, Department of Health. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em Primary Care – Home Medicines Services to support the response to COVID-19: <https://www.health.gov.au/sites/default/files/documents/2020/03/covid-19-national-health-plan-primary-care-home-medicines-services-to-support-the-response-to-covid-19.pdf>
- Australian Government, Department of Health. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em COVID-19 National Health Plan – prescriptions via telehealth – a guide for pharmacists: <https://www.health.gov.au/resources/publications/covid-19-national-health-plan-prescriptions-via-telehealth-a-guide-for-pharmacists>
- Burgen, S. (28 de April de 2020). Women killed in Spain as coronavirus lockdown sees rise in domestic violence. *The Guardian*. Acesso em 8 de July de 2020, disponível em <https://www.theguardian.com/global-development/2020/apr/28/three-women-killed-in-spain-as-coronavirus-lockdown-sees-rise-in-domestic-violence>
- Canadian Pharmacists' Association. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em COVID-19 AND CONTROLLED DRUGS AND SUBSTANCES: https://www.pharmacists.ca/cpha-ca/assets/File/cpha-on-the-issues/Covid_CDSA.pdf
- Canadian Pharmacists' Association. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em Pharmacy services implemented since COVID-19: https://www.pharmacists.ca/cpha-ca/assets/File/cpha-on-the-issues/Covid_Services.pdf
- Centers for Disease Control and Prevention. (06 de March de 2020). *Environmental cleaning and Desinfection Recommendations. Interim recommendations for US Households with Suspected/confirmed Coronaviruses Disease*

2019. Fonte: Centers for Disease Control and Prevention: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/community/home/cleaning-disinfection.html>
- Centers for Disease Control and Prevention. (7 de March de 2020). *Interim Clinical Guidance for Management of Patients with Confirmed Coronavirus Disease (COVID-19)*. Fonte: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/clinical-guidance-management-patients.html>
- Centers for Disease Control and Prevention. (31 de January de 2020). *Interim Guidance for Healthcare Professionals*. Acesso em 1 de February de 2020, disponível em CDC - 2019 Novel Coronavirus: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-nCoV/hcp/clinical-criteria.html#foot1>
- Centers for Disease Control and Prevention. (10 de March de 2020). *Interim Infection Prevention and Control Recommendations for Patients with Suspected or Confirmed Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) in Healthcare Settings*. Fonte: https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/infection-control/control-recommendations.html?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fcoronavirus%2F2019-ncov%2Fhcp%2Finfection-control.html
- Centers for Disease Control and Prevention. (2020). *Three Key Factors Required for a Respirator to be Effective*. Fonte: <https://www.cdc.gov/niosh/nptl/pdfs/KeyFactorsRequiredResp01042018-508.pdf>
- Centre for Health Protection Hong Kong. (2020). *Frequently Asked Questions on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)*. Fonte: <https://www.chp.gov.hk/en/features/102624.html>
- Centro de Informação do Medicamento - CEDIME Portugal. (2020). *Plano de contingência COVID-19 - Farmácia*. Lisbon: CEDIME.
- Chinese Pharmaceutical Association. (2020). *Coronavirus SARS-CoV-2 Infection: Expert Consensus on Guidance and Prevention Strategies for Hospital Pharmacists and the Pharmacy Workforce (2nd Edition)*. Beijing: Chinese Pharmaceutical Association.
- Cinatl J Rabenau HF, M. B. (2005). Stability and inactivation of SARS coronavirus[J]. *Med Microbiol Immunol*, 194((1-2)), 1-6. Fonte: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15118911>
- Cornejo, A. (27 de March de 2020). El CGCOF y Cruz Roja facilitarán la entrega de medicamentos a domicilio. *El Global*. Fonte: <https://elglobal.es/farmacia/el-cgcof-y-cruz-roja-facilitaran-la-entrega-de-medicamentos-a-domicilio/>
- Federfarma. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em Emergenza coronavirus e consegna farmaci a domicilio, iniziativa Croce Rossa Italiana in collaborazione con Federfarma: <https://www.federfarma.it/Edicola/Filodiretto/VediNotizia.aspx?id=20996&titolo=Emergenza-coronavirus-e-consegna-farmaci-a-domicilio.-inizia>
- Federfarma. (12 de March de 2020). *Emergenza coronavirus e consegna farmaci a domicilio, iniziativa Croce Rossa Italiana in collaborazione con Federfarma*. Fonte: Federfarma.it: <https://www.federfarma.it/Edicola/Filodiretto/VediNotizia.aspx?id=20996>
- General Pharmaceutical Council of Spain. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em Los farmacéuticos ofrecen a Sanidad la distribución gratuita de mascarillas a través de las farmacias: <https://www.portalfarma.com/Profesionales/consejoinforma/Paginas/2020-propuesta-distribucion-gratuita-mascarillas-farmacia.aspx>
- Ghebreyesus, T. A. (16 de March de 2020). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 16 March 2020*. Fonte: World Health Organization: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---16-march-2020>
- Hoylman, B. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em As Scientists Race To Develop Covid-19 Vaccine, Senate Passes Hoylman-Paulin Legislation To Expand Access To An FDA-Approved Vaccine: <https://www.nysenate.gov/newsroom/press-releases/brad-hoylman/scientists-race-develop-covid-19-vaccine-senate-passes-hoylman>
- INFARMED - Autoridade Nacional do Medicamento e Produtos de Saúde. (2020). *Orientações técnicas para farmácias no âmbito da pandemia COVID-19*. Lisbon: INFARMED.
- Kampf G, T. D. (2020). Persistence of coronaviruses on inanimate surfaces and its inactivation with biocidal agents. *J Hosp Infect*. doi:<https://doi.org/10.1016/j.jhin.2020.01.022>
- Nalukwago, M., Kanyange, A. M., Ahimbisibwe, J. K., & Ebbarenezh, L. K. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em Proposal on sustainable hand hygiene in low and middle income countries : <https://www.fip.org/files/content/priority-areas/coronavirus/mo-resources/Uganda-proposal-on-sustainable-hand-hygiene-in-low-and-middle-income-countries.pdf>
- Neeltje van Doremalen, D. H.-S. (17 de March de 2020). Aerosol and Surface Stability of SARS-CoV-2 as Compared with SARS-CoV-1. *New England Journal of Medicine*. Fonte: <https://www.nejm.org/doi/10.1056/NEJMc2004973>
- Pharmaceutical Services Negotiating Committee. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em RPS guidance issued on new CD regulations for pandemic supply: <https://psnc.org.uk/our-news/rps-guidance-issued-on-new-cd-regulations-for-pandemic-supply/>
- Portuguese Pharmaceutical Society. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em Operação Luz Verde - Dispensa de medicamentos hospitalares em farmácias comunitárias e ao domicílio: https://www.ordemfarmaceuticos.pt/fotos/editor2/2019/WWW/noticias/Perguntas_frequentes_med_hosp.pdf

- Ruiyun Li, S. P. (16 de March de 2020). Substantial undocumented infection facilitates the rapid dissemination of novel coronavirus (SARS-CoV2). *Science*. doi:10.1126/science.abb3221
- Scottish Government, Directorate for Community Health and Social Care. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em Community pharmacy - Access to emergency care summary data - COVID-19 response: <https://www.sehd.scot.nhs.uk/publications/DC20200317Covid19ECS.pdf>
- Shuo Feng, C. S. (20 de March de 2020). Rational use of face masks in the COVID-19 pandemic. *The Lancet*. Fonte: <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2213-2600%2820%2930134-X>
- Song, Z., Hu, Y., Zheng, S., Yang, L., & Zhao, R. (April de 2020). Hospital pharmacists' pharmaceutical care for hospitalized patients with COVID-19: Recommendations and guidance from clinical experience. *Res Soc Adm Pharm, In press*. doi:<https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2020.03.027>
- United States Department of Health and Human Services. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em HHS Statements on Authorizing Licensed Pharmacists to Order and Administer COVID-19 Tests: <https://www.hhs.gov/about/news/2020/04/08/hhs-statements-on-authorizing-licensed-pharmacists-to-order-and-administer-covid-19-tests.html>
- US Department of Labor - Occupational Safety and Health Administration. (2020). *Guidance on Preparing Workplaces for COVID-19*. Fonte: <https://www.osha.gov/Publications/OSHA3990.pdf>
- World Health Organization. (2009). *Natural Ventilation for Infection Control in Health-Care Settings*. Fonte: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK143284/pdf/Bookshelf_NBK143284.pdf
- World Health Organization. (April de 2010). *Guide to Local Production: WHO-recommended Handrub Formulations*. Fonte: https://www.who.int/gpsc/5may/Guide_to_Local_Production.pdf
- World Health Organization. (2014). *Infection prevention and control of epidemic-and pandemic-prone acute respiratory infections in health care. WHO Guidelines*. Fonte: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/112656/9789241507134_eng.pdf?sequence=1
- World Health Organization. (2020). Acesso em 8 de July de 2020, disponível em Advice on the use of masks in the context of COVID-19: interim guidance: file:///C:/Users/gspin/OneDrive/Desktop/WHO-2019-nCov-IPC_Masks-2020.4-eng.pdf
- World Health Organization. (28 de January de 2020). *Advice on the use of masks in the community, during home care and in health care settings in the context of the novel coronavirus (2019-nCoV) outbreak*. Fonte: [https://www.who.int/publications-detail/advice-on-the-use-of-masks-the-community-during-home-care-and-in-health-care-settings-in-the-context-of-the-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)-outbreak](https://www.who.int/publications-detail/advice-on-the-use-of-masks-the-community-during-home-care-and-in-health-care-settings-in-the-context-of-the-novel-coronavirus-(2019-ncov)-outbreak)
- World Health Organization. (2020). *Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public: When and how to use masks*. Fonte: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/when-and-how-to-use-masks>
- World Health Organization. (20 de January de 2020). *Home care for patients with suspected novel coronavirus (nCoV) infection presenting with mild symptoms and management of contacts*. Fonte: [https://www.who.int/publications-detail/home-care-for-patients-with-suspected-novel-coronavirus-\(ncov\)-infection-presenting-with-mild-symptoms-and-management-of-contacts](https://www.who.int/publications-detail/home-care-for-patients-with-suspected-novel-coronavirus-(ncov)-infection-presenting-with-mild-symptoms-and-management-of-contacts)
- World Health Organization. (24 de January de 2020). *Updated WHO advice for international traffic in relation to the outbreak of the novel coronavirus 2019-nCoV*. Fonte: https://www.who.int/ith/2019-ncov_advice_for_international_traffic/en/
- World Health Organization. (25 de January de 2020). *Infection prevention and control during health care when novel coronavirus (nCoV) infection is suspected: interim guidance*. Fonte: [https://www.who.int/publications-detail/infection-prevention-and-control-during-health-care-when-novel-coronavirus-\(ncov\)-infection-is-suspected-20200125](https://www.who.int/publications-detail/infection-prevention-and-control-during-health-care-when-novel-coronavirus-(ncov)-infection-is-suspected-20200125)